

n um. quod per Sacramenta incipiat, crescat vel amissa reparatur.

Quoad 2.º autem, a) cum singula Sacramenta ad diversa officia et munera, vel fines ordinata sint, oportet ut suscipientem muniant ad illa sancte explenda: atqui hoc fieri non potest, nisi divina ac supernaturalia auxilia, iis finibus accommodata praeveniant, committentur et subsequantur (1); ergo sanctificatio, collata per diversa Sacramenta, diversa quoque confert auxilia.

b) Hanc gratiarum differentiam Tertullianus explicat (2): «Caro abluatur, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut et anima muniat; caro manus impositione adumbratur, ut et anima spiritu illuminetur; caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut et anima de Deo saginetur.»

c) Vide Eugenii IV decretum *Unionis pro Armenis*, in quo effectus diversos Sacramentorum evolvit, quos supra, in prooemio praenotavimus.

48. Obj. 1. Gratia sanctificans communis secum fert virtutes supernaturales infusas. Sed virtutes ejusmodi ad omnia supernaturalia munia per congruentia auxilia disponunt; ergo cum gratia singulorum Sacramentorum sit eadem illa gratia communis, nulla superest in diversis Sacramentorum gratiis differentia.

Resp. Dist. *maj.* Ita ut gratia communis secum ferat illas virtutes eadem ordinatione, qua gratia sacramentalis; nego: ordinatione diversa; concedo. Distinguo etiam *min.* Disponunt eadem ordinatione, eodemque gradu; nego *min.* Diverso gradu et ordine; concedo, *min.* et nego *consequentiam*. Virtutes, quae ut proprietates gratiae consequuntur, cum per Sacramenta dantur, ad animae sanitatem referuntur, et ad proprium cuiusque Sacramenti finem; praeterea, ratione peculiaris finis, ad quem a Christo ordinantur, speciali quoque modo auxilia exigunt congruentia ad finem illum assequendum, et ideo ad intensiores gratias actuales suscipiendas animam praeparant. Placuit namque Christo D. gratias suas divisim et gradatim misericorditer praestare, tum ut multiplici Sacramentorum susceptione sanctitas exeresceret; tum ut varietas ipsa devotioni pabulum praebere; tum ut dona divina, quorum magnitudinem capere non possumus, saltem multis obumbrata Sacramentis grato animo suscipere.

(1) *Symb. fidei* Leon IX. — (2) *De Resurr. Carn.* c. 8.

THESIS VI

Trium Sacramentorum Baptismi, Confirmationis et Ordinis proprium est Characterem in anima imprimere.

49. *Nota.* Nomine *Characteris* significatur indelebile et spirituale signum, quo ad statum aliquem, seu munus, deputatur ille qui Sacramento consecratur.

Prob. 1.º Trid. ses. VII can. 9. «Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, scilicet, Confirmatione et Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile; unde ea iterari non possunt: anath. sit.»

Eandem tradiderat fidem Conc. Flor. (in decreto pro Armenis): Innocentius III, c. *Majoris*, etc.

2.º Ante vicleffistas et protestantes doctrinam negantes catholicam, communis Ecclesiae sensus effulgebat in consensu omnium scholarum, ut de suo tempore asserit D. Thomas (1), et deinceps doctores omnes.

50. 3.º Augustinus testis est doctrinae Ecclesiae, in seculo V, locupletissimus, a) De Baptismo (2): «Catholica (Ecclesia) propterea non debet iterare Baptismum, qui apud haereticos datus est, ne judicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere, quod intus cum acceperint, amittere utique foras exeundo non possunt.» Item (3): «An forte minus haerent Sacramenta Christiana quam corporalis haec nota (character militiae), cum videamus nec apostatas carere Baptismate, quibus utique per Penitentiam redeuntibus non restituitur, et ideo amitti non posse iudicatur?» Et inferius: «Unde consequenter intelligitur... sanctitatem Sacramenti in nullo perverso esse violandam. Constat enim eam in perversis et sceleratis hominibus, sive in eis qui intus sunt, sive in eis qui foras sunt, impollutam atque involatam permanere.» b) De Chrismate dicit (4): «Sacrosanctum est sicut ipse Baptismus; sed potest esse et in hominibus pessimis...» c) De Ordinatione (5): «Utrumque Sacramentum est, et quadam consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur; istud cum ordinatur; ideoque in Catholica utrumque non licet iterari... Sicut Baptisma in se (schismaticis), ita ordinatio mansit integra.» Item (6): «Manet in ordinatis Sacramentum Ordinationis, et si aliqua culpa quis-

(1) 4 D. q. 1, a. 1. — (2) *Contr. Donat.* l. 3, c. 11. — (3) *Contr. ep. Parm.* c. 13. — (4) *Contr. lit. Petil.* l. 2, c. 114. — (5) *Contr. ep. Parm. ibid.* — (6) *De Bon. conj.* c. 24.

»quam ab officio removeatur, Sacramento Domini semel imposito »non carebit, quamvis ad iudicium permanente.

Cyrius Hierosolymitanus (1) vocat Baptismum: «Signaculum »indelebile in secula.» In Catechesi 3.^a ait recipi: «Signaculum per »aquam.» In catech. 22 de Confirmatione dicit: «Oleo caput tuum »impinguavit in fronte, per signaculum quod habes Dei, ut officia- »ris effigies signaculi, sanctificatio Dei.» In Ordinatione autem etiam signaculum imprimi, supponit (Catech. 18. n. 33): «Sacerdo- »tum in morem appellationis Christi participes facti estis... Signa- »aculum vobis communicationis Sancti Spiritus est datum:» comparat cum Sacerdotio Confirmationem in duobus; quod, veluti Sacerdotes, de Christo participes fiant christiani, et quod signaculum suscipiant Sp. Sancti.

S. Ephrem (2) ait: «Spiritus S. per oleum imprimit signum »suum ovis suis, sicut anulum in cera imprimit suum sigillum, »ita etiam signum occultum Spiritus per oleum imprimitur perso- »nis; quando unguantur in Baptismate, (etenim unctio Confirma- »tionis simul conferebatur), et signantur ipso Baptismate.»

Cyprianus docet (epist. 71): eos qui semel baptizati valide fue- runt semper esse oves Christi, licet aliquando *abalienatae* et *errabundae*; de his qui Confirmationem suscipiunt, ait: «Per nostram »orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequun- »tur, et signaculo Dominico consummantur» (epis. 73).

Dionysius Areop. (vel antiquissimus A.) de Baptismate ait: «perficiens hominem divinum et communicatorem divinarum »per characterem (3).» S. Cyrillus Alex. in Ephes. Conc.: «Per Baptismum divinus nobis character imprimitur.»

51. 4.º Ratio efficax ac prima characteris est voluntas Christi decernentis, ut qui ad ejus regnum aggregantur et Spiritus Sancti virtute ad fidem fortiter propugnandam manentur quique aeterni sui Sacerdotii participes evadunt, signo spirituali et indelebili insigniantur. Neque hujus rei desunt congruentes rationes, quas Patres passim evolvunt. Puta: pro Baptismi sigillo, ut cives Christi discernantur; venit enim ut sibi populum, regnum, gentem sanctam, regale Sacerdotium colligeret; pro Confirmatione, ut sit nobis sigillum in custodiam et praesidium adversus daemones et sub speciali tutela sinus angelorum; pro SS. Ordinibus, ut participata Sacerdotii Christi dignitas splendore sigilli fulgeat, et a reliquo populo ministrum sacrum discernat.

Inde etiam aliqualis elucet ratio, quod in aliis Sacramentis cha-

(1) *Procatb.* n. 17.—(2) In *Bibli. Orient.* Assemani, t. I, p. 94.—(3) *De eod. Hierarch.* c. 2.

racter non imprimatur. Non enim per illa in regno spirituali Christi locum aliquem seu gradum obtinemus. Per Eucharistiam enim in mensa Regis tantum nutrimur; per Poenitentiam ad pristinam mentis sanitatem reparamur, quae Extrema Unctione com- pletur; per Matrimonium subsidium suscipit servus Christi ad tan- tum onus salubriter portandum. Ejusmodi autem, ut patet, specialem et indelebilem characterem non postulabant.

52. 5.º Denique, praedictis perpensis rationibus, facilius elucebit argumentum ex S. Scriptura ab auctoribus communiter adhibi- tum. Paulus ait (1): «*Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus: qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.*» In his non agitur de simplici unio- ne, de solo accessu ad Christum, sed de perfectiori effectu gratiae, nempe, de *Confirmatione* in Christo per *Unctionem*. Praeter hunc effectum distinguit explicitè alium: *qui et signavit nos* et dedit pignus Spiritus in *cordibus* nostris. Ergo, cum in Christo confir- mamur, praeter unctionem et effusionem gratiae, imprimitur signaculum quoddam, seu Character. Sane haeretici, qui nihili faciunt Ecclesiae doctrinam, eadem protervia dicent, haec nihil esse aliud quam figuratas ejusdem soliusque gratiae Sacramenti locu- tiones.

Verum intelligere haud possum, quo pacto cordatus theologus in dubium revocet, voluisse Paulum tradere doctrinam fidei de Characterè. Quod enim ignoraverit Apostolus hunc Sacramenti effectum nemo prudens cogitabit: potuit ergo hoc verbis illis doce- re. Quid autem desideratur ut sciamus perspicue, id quoque voluisse? *Qui confirmat nos in Christo, et qui unxit nos, qui et signavit nos et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Iterum Aposto- lus (2) Spiritus Sancti signaculum, quo omnes in Christum creden- tes discernuntur, explicitè memorat: «*In quo et vos cum audissetis Verbum veritatis, in quo (Christo) et credentes, signati estis Spi- ritu promissionis Sancto. Et nolite contristare Spiritum Sanctum, in quo signati estis in diem redemptionis.*»

53. Obj. 1.º Innocentius III characterem Sacramentorum invenit: non antiquiores theologo non noverunt; imò id fatetur Cajetanus, ante Innocentium traditionem hujus doctrinae non constare.

Resp. Nego assertum: nam ante Innocentium Petrus Lombardus, seu Magister Sent. (3) de Ordine agens, in characterè spirituali, quem a gratia distinguit, consistere ait.

(1) II Cor. I. 21, 22.—(2) Eph. I. 13; IV. 30.—(3) L. IV, d. 21.

Eandem edocebat doctrinam Petrus Pictaviensis, Magistri discipulus. Cajetanus autem errore fallitur negans existisse antiquam traditionem.

Inst. Ex quaestione rebaptizantium, qui, duce S. Cypriano, Baptismum iterari posse affirmabant, arguit Cajetanus cum aliis AA., tunc temporis ignotum plane fuisse characterem baptismi.

Resp. Falso supponit Cajetanus rebaptizantes credidisse, posse *validum* Baptismum iterari. Nempe illi putabant, apud haereticos Baptismum esse invalidum, ideoque eos qui ab haereticis baptizantur debere rursus in Catholica Ecclesia Baptismo abluī. Hinc nullatenus rebaptizandos asserebant haereticos prius in Ecclesia baptizatos.

54. Obj. 2.º In professione fidei stat Baptismi character: hinc Augustinus (1): «Attendo fidem in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti: iste est character Imperatoris mei.»

Resp. Dist. Stat causaliter et arguitive; conc. Formaliter; nego. Oportet enim in illa fide et invocatione baptizari eum qui baptismalem characterem suscipit.

Objc. 3.º Baptizatum a non baptizato (idem dicas de aliis Sacramentis) optime tum Deus tum beati distinguunt, etiamsi ad nullum respiciant spirituales characterem; apud nos autem solo externo Baptismi ritu discernuntur. Ergo spiritualis character inutilis dicitur.

Resp. Dist. *ant.* Distinguunt extrinsece; concedo: intrinsece; nego. Posito per Sacramentum spirituali characterē, sacratus a non sacrato discernitur intrinsece ac ontologicē proprio insignitis ornatu. Sic, ex. gr., etiamsi cives omnes agnoscant regem vel sacerdotem suum, decet tamen ut peculiaribus decorentur ornamentis.

Inst. Saltem a damnatis gratia omnis et ornamentum debebitur: non ergo hoc sacramentale sigillum est indelebile.

Resp. negando *ant.* Sicut manebit apud illos naturalis imago Del. ita et sacramentalis character: «Habet hoc qui recesserit, ad cumulum supplicii, non ad meritum praemii.» ait Augustinus (2): nempe erit aeternum stigma traditoris, transfugae et sacrilégi.

(1) *Serm. de Emer. Donat.* — (2) *De Nupt. et Concupisc.* l. 1, c. 10.

SCHOLIA

§ I

De natura characteris

55. Quid sit ontologicē sacramentalis character inquirunt scholastici DD., nec omnium una est sententia. Putavit Durandus, cui consentire videntur Scotus et Dominic. Soto ut notat Vazquezius, esse characterem ens morale, seu rationis, quale producitur per Doctoratum seu Primam Tonsuram. Hanc sententiam damnatam judicant communiter theologi: Vazquezius tamen, licet falsam iudicet, ab omni censura liberam esse censet. At Bellarminus ait: «Vix differre ab haeresi hujus temporis.» Suarez putat: «Non posse jam vindicari ab errore in fide propter definitionem Conc. Flor. et Trident.» Alii, ut Lugo, Arriaga, etc. non posse jam defendi, dicunt; et Capreolus dicit esse reprobam ab Ecclesia.»

56. **Dico.** Character Sacramentalis est in se aliquid reale; sive dicatur relativum transcendentaliter, sive absolutum.

1.º pars fluit ex dictis in Thesi. 1.º Florentinum, Conc. et Trident. docent: Characterem esse «Spirituale quoddam signum et indelebile impressum in anima.» Atqui hoc nemo dicit de Doctoratu, quod imprimat aliquid simile in anima; potius in charta vel in memoria eorum ad quos notitia perveniat, imprimatur.

2.º Quoad gratiam sanctificantem, quae abs dubio est aliquid reale in anima infusum, non aliter locuta est Trid. Synodus: «Diffunditur in cordibus eorum qui justificantur, atque ipsis inhaeret; ergo si gratia est effectus realis in anima, et character.

3.º Modus loquendi Patrum confirmat esse quid reale characterem. Nam comparant illum notis realibus, quibus milites, oves, cera, moneta consignantur: dicunt manere in anima, eique inhaerere, et secum ferre: ajunt Angelos signaculo illo dignoscere servos Christi.

57. Obj. Entia non sunt sine necessitate multiplicanda: sed non est ulla necessitas quod character Sacramentorum sit quippiam reale physicum; possunt enim ea quae ad characterem pertinent de morali quadam immutatione et obsignatione intelligi.

Resp. 1.º *Major* concedi potest, si de necessitate late dicta intelli-

gatur: neque enim res dicitur perfecta et undequaque absoluta ex eo tantum. quod omnia sibi stricte necessaria fuerit assecuta. Perfectio totius mundi. ac cujuslibet rei particularis. non ex entibus rationis. sed maxime ex entitatibus realibus procedit: unde videtur quod prudens quisque potius entitatus rationis. quam reales pertimescere deberet.

Resp. 2.º Nego *min.* Nam necessitas a posteriori sat elucet a traditis rationibus. et communi DD. sensu: necessitas a priori late dicta. scilicet. in convenientia. utilitate seu majori perfectione innixa est evidens.

58. II.^a pars ostenditur; sed ante nota: entitas realis potest vel absoluta vel relativa existere. Hinc ortum est. ut aliqui censeant characterem esse relationem realem. alii vero rem absolutam: non mul tum refert. sive unum. sive aliud censeas. dummodo ab aliquorum praecaveas falso et ambiguo loquendi modo. qui relationes rei advenientes pure extrinsecas. reales appellant: puta. dealbato pariete. ad eum caetera alba. similitudine. referuntur. Si ergo character relatio realis dicatur. subintelligere oportet. quod ejusmodi relativa entitas sit intrinseca et realis in suo subjecto: alias in rejectam Durandi et. fortasse. Scoti opinionem recideres. et nomine *relationis* periculose abutereris. ut multi. parum caute. saepissime faciunt.

Character quoddam est sigillum. ideoque signum. habens ad Christum respectum aliquem. nec non ad illa munera exerenda. ad quae per Baptismum. Confirmationem vel Ordinem destinamur. Signum autem significandi vim habere debet. vel ex semetipso. vel aliunde. seu extrinseca destinatione: ergo character debet esse vel entitas ex se absoluta. sed a Christo ad significandum destinata: vel ex se relativa. id est. ab intrinseco respiciens eos terminos quorum sigillum existit: quoposito. erit relatio transcendentalis.

§. II

Utrum character sit entitas absoluta vel relativa

59. Utrum vero character entitas absoluta sit vel non. sed relatio. praedicto modo intellecta. inquirunt auctores plures. Probabiliores rationes pro eo stare videntur. quod sit aliquid absolutum perficiens animam. habens aptitudinem ut in sigillum constituatur et assumatur ad ea significanda. quae de facto ex Christi institutione significat. Nam relationes transcendentales in iis rebus insunt quae ex se ipsis munus aliquod exercent erga suos terminos: sic

creatura intrinsece dependet a Deo: unio formaliter extrema conjungit. actio intrinsece emittit a causa effectum. etc.

Quid autem muneris et officii character exerceat. propter quod ejus essentia in respectu transcendentali consistat. non potest assignari: ut expendit Suarez. (q. 63. D. XI. §. II.)

§. III

De subjecto characteris

60. Characterem in anima immediate recipi. et non mediate. probabilior docet sententia cum Bellarm. Suarez. Lugo. etc. adversus Thomistas. qui putant recipi in intellectu; et Scotistas. docentes recipi in voluntate. Potior ratio ex Tridentino et Florentino sumitur. nam docent *recipi* characterem in anima. Obvius et proprius sensus. est *immediate* recipi: quemadmodum cum decernunt Christum instituisse Sacramentum. sensus proprius est instituisse *immediate*. Quod et alio patet exemplo: licet omnia accidentia vel proprietates corporum *mediate* in materia prima recipiantur. tamen recipi *simpliciter* in illa negant Thomistae et Scotistae: cur?

Quia non immediate recipiuntur. Ergo. è converso. quia character simpliciter et proprie in anima recipitur. verba enim dogmatica simpliciter sumenda sunt. fateri oportet recipi immediate. Alias rationes in laudatis AA. expendere poteris.

Ex his deducimus: ideo Scotus et graves alii antiqui auctores recipi in aliqua tantum potentia characterem probabiliter existimaverunt. quia ante praedictorum Conciliorum definitiones dogmaticas extitere: eorum ergo opinionem dimittimus. ut Conciliorum doctrinam pressius retineamus.

§. IV

An in alia vita maneat character

61. Indelebilem esse characterem sacramentalem supra indicavimus. Et sane saltem in praesenti vita numquam deleri. pro certo tenendum et de fide. cum pronuntiet Trid. (ses. VII. can. 9) esse absolute signum indelebile.

Utrum autem et in alia vita permaneat. alia est quaestio. Lugo enim et alii probabile esse dicunt. post mortem non manere Sacramenti characterem. Tamen fere omnes theologi defendunt. perseverare tum in beatis. tum in damnatis: ita D. Thomas. Sua-

rez, etc. Aliqui autem explicite asserunt esse omnino certum. Mens Ecclesiae, praeter dicta Conciliorum verba, confirmare aperte videtur; numquam enim rebaptizavit eos qui e morte non raro, precibus sanctorum, suscitati sunt; sed ut vere baptizatos, et omnium Sacramentorum capaces habuit.

Nota: alia dubia spectantia ad proprietates characterum sacramentalium expendit DD. Scholastici, ut Lugo, Vasquez, Suarez, etc. Apud eos ergo plenioris hujus rei notitiam facile hauries.

ARTICULUS III.

De Causalitate Sacramentorum.

THESIS VII.

Sacramenta causae sunt instrumentales, vel morales vel physicae.

62. **Nota** 1.º Sacramentorum plena notitia postulat, ut quaestionem hanc de modo causalitatis eorum non praetermittamus. Sunt enim signa practica, seu efficientia id quod significant: efficientia autem, seu causalitas, multiplex existit; igitur in quo causalitatis genere comprehendantur Sacramenta inquirendum.

2.º Causa vel est principalis vel instrumentalis: principalis (prout ab instrumentali distincta) est illa quae per se operatur; unde ejus virtus saltem adaequat perfectionem effectus: instrumentalis autem est, per quam operatur principalis, cujus virtute illa completur ad causandum.

3.º Distinguere oportet causam physicam a morali. Causa physica dicitur quae efficit per actionem physicam: moralis autem per moralem, id est, trahendo seu alliciendo voluntatem, e qua pendet actio physica.

63. 1.^a pars prob., quae certa est ac catholica.

1.º Trident. (Sess. VI. c. 7) docet de Baptismo esse causam instrumentalem justificationis; et postea in prooemio Sess. VII. de omnibus Sacramentis dicit: «per quae omnis vera justitia vel incipit, vel coepa angetur, vel amissa reparatur.» Cum ergo respectu ad Baptismum causalitas illa, *per quae*, ex mente Concilii sit instrumentalis, idem censebat de aliis Sacramentis.

Id quoque explicite docuit Conc. Moguntinum, cap. II. «Docent Pastores septem esse Sacramenta..... per quae velut apta instrumenta atque media, suae gratiae remedia nobis impertitur »Deus.»

2.º Ex notione causae instrumentalis. Deus in nobis operatur per Sacramenta, ut dictum est (Th. II): aliunde, ejusmodi sacramentalia signa ex se, seu naturaliter, non sunt sufficientia ad sanctificandum, ideoque sunt a Deo complenda: ergo.

64. 3.º Patet discurrendo per singula causarum genera; nam ad aliquid illorum pertinent, ut diximus loco nuper citato. Non sunt enim Sacramenta causa finalis, cum ad aliud ordinentur, scilicet, ad sanctificandos homines. Neque sunt hujus sanctificationis causa intrinseca, sive materialis, sive formalis: nam permanet sanctitas in anima, et Sacramentum transit. Denique non esse causas principales gratiae patet, cum in nomine Christi ab ejus ministris exerceantur actiones sacramentales, et solus Deus virtutem habeat adaequatam ad gratiam causandam: unde rogavit Patrem Jesus: «*Sanctifica eos in veritate*» (1); et Paulus ait (2): «*Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.*» Sunt ergo Sacramenta causae quidem agentes gratiae, sed instrumentales tantum.

II.^a pars sponte fluit ex priori. Inter causam moralem et physicam nulla alia interponi potest: actio enim, seu causalitas, aut terminatur directe ad realem effectum, aut interposita voluntate illius productiva, seu determinativa: si ultimum accidat, causa est moralis; si autem primum eveniat, erit causa physica.

SCHOLION

Utrum physica sit vel moralis Sacramentorum causalitas.

§ I

Status quaestionis

65. Primarii theologicae scientiae doctores huic quaestioni elucidandae operam dederunt, at eo successu ut pro utraque parte nobilissima militent ingenia, et adversae putent dissolvi posse argumenta.

1.^{am} tuentur sententiam, quae physicam defendit causalitatem: Bellarminus, Suarezius, uterque Soto, Capreolus, Silvius, Cajetanus, qui, cum universa fere Schola quae dicitur thomistica, ita D. Thomam intelligit et sequitur, Salmanticenses, alique plures.

(1) Jo. XVII, 17.—(2) I Cor. VI, 11.

2.um autem tenent Vazquezius, Lugo, Arriaga, Becanus, alique plures tum ex recentioribus, tum ex antiquioribus, inter quos laudari solent S. Bonaventura, Scotus, Durandus, etc.

D. Thomam stare pro priori sententia, licet ipse nunquam explicita voce declaraverit, an essent Sacramenta causae physicae, an e contra morales, sat clarum videtur; et quidem ex illo ipso testimonio, quod sibi favere putant AA. secundae opinionis, Ait enim (1): «Instrumentum gratiae etiam instrumentaliter non pertingit ad ipsam justificationem, seu ad ultimum effectum, quod est gratia; sed solum ad aliquam dispositionem, quae necessaria est ad ipsius gratiae susceptionem.» Jam vero non potuisset ita de efficacia sacramentorum loqui, si moralem solum eam esse existimasset: quis enim sanae mentis dubitare poterit, Christum gratiam sanctificantem nobis meruisse, et ad eam nobis tradendam Sacramenta instituisse? Si ergo moralis tantum est eorum efficacia, quia sunt meritum Christi pura applicatio, apertissimum est, ejusmodi efficaciam pertinere ad ipsam gratiam sanctificantem. Idem censendum quoad efficaciam quam verbis consecrationis Angelicus Doctor tribuit; etenim docet (ibid. ad 6) illam instrumentaliter efficere transubstantionem quoad recessum a termino a quo, seu cessationem panis et vini; non autem quoad accessum ad terminum ad quem, id est productionem Corporis Christi. Jam vero locus dubitandi nullus esse potuisset, si de efficientia egresset morali.

§ II

Rationes sententiae negantis physicam causalitatem Sacramentorum

66. Sententia negans physicam Sacramentorum efficientiam, hinc nititur rationibus, quarum vim urget et clare perpendit Suarez, uti solet, quum adversas exponit opiniones.

1.^a ratio aliquas refert SS. Patrum sententias, quae soli Deo efficientiam gratiae tribuunt; ex. gr. Ambrosius ait (2): «Aliud est elementum, aliud consecratur: aliud opus, aliud operatio: aqua opus est, operatio Sp. Sancti.»

2.^a Gratia actualis, quae proprius est Sacramentorum effectus, saepe longo tempore post collatum Sacramentum accipitur: item, alii effectus, ut remissio poenarum, solum morali modo efficiunt.

(1) 4 Dist. 1, a. 4, q. 1.—(2) L. I, de Sacr. c. 5;

3.^a Baptismus aliquando tunc causat gratiam cum revisit, non autem cum suscipitur. Transacto autem Sacramento, impossibilis est physica ejusdem efficacia.

4.^a Solus Deus gratiam in anima physice conservat: ergo et solus illam efficit: eadem enim requiritur actio ad producendum, et ad conservandum.

5.^a Praecipuum nostrae sanctificationis instrumentum est passio Christi: haec autem moraliter causat: ergo a fortiori ita operantur instrumenta remota, quae ab illo proximiori vim accipiunt.

6.^a Efficientia moralis sufficit ad nostram sanctificationem per Sacramenta: sed miracula Deum inutiliter fecisse non est credendum: ergo.

7.^a Ratio ponitur a Vazquezio, nescio tamen an tanti digna ingenii (1). Physica efficientia quum spectet ad Sacramentorum dignitatem, non parum illi derogare videtur: «Etenim, ait, ridiculum profecto apparet, totam Sacramentorum vim et efficientiam ad extremum quoddam soni aut motus indivisibile revocare, quod physico concursu gratiam producat.»

8.^a Recentiores aliqui aliam magni faciunt rationem. Cavere oportet, ajunt, ne difficiliora fidei nostrae dogmata reddamus. Jam vero opinio de efficientia physica Sacramentorum, non tantum ad facilem illorum intelligentiam nihil confert, sed plenam difficultatibus et fere inextricabilem doctrinam catholicam reddit: quod ex praemissis argumentis patet: hinc et in illa explicanda est non parva dissensio inter ejusdem defensores.

Latius exposita ejusmodi et similia argumenta apud Bellarminum (2) et Suarezium (3) videas: haec sufficiant, ut probabilitas hujusce sententiae elucescat.

§ III

Argumenta pro physica causalitate Sacramentorum

67. Alia sententia, pro physica stans Sacramentorum efficientia, varia etiam congerit argumenta, quae ad tria possunt capita reduci.

1.um Tum Scriptura, tum Concilia, tum Patres, docent Sacramenta sanctificare, operari, esse causas nostrae justificationis. Ex. gr. «Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Sp. Sancto», et alia ejusmodi Scriptura dicit. Tridentinum docet conferre

(1) In 3.^a p. q. 62, disp. 132, c. 6. n. 111.—(2) De Sacram. l. II, cap. XI.—(3) Disp. IX, de Sacr. Sect. II.

gratiam ex opere operato: ita et Florentinum hanc esse dicit proprietatem nostrorum Sacramentorum *consare gratiam*: «Et continent gratiam, et ipsam digno suscipientibus conferunt.» Et Augustinus: «Unde tanta virtus aquae, ut corpus tangat et cor abluit?» Similiter loquuntur alii Patres. Ex quibus arguitur simpliciter, proprie et litteraliter doctrina fidei intelligenda, si nihil impediatur aperte. Sed praedictae sententiae ita proprie significant physicam efficientiam, ut ad hanc significandam clariora et propria verba adduci nequeant: ergo.

Confirm. Causae morales metaphorice causant effectum, et continent, quatenus alliciunt voluntatem, quae causam physicam, in qua effectus physicus proprie continetur, determinat. Causalitas ergo moralis est minus propria, et potius extrinseca quam intrinseca, potius connotativa quam formalis.

68. 2.^a SS. Patres, ut Sacramentorum explicarent causalitatem, exempla passim adhibebant causalitatis physicae. Atqui si moralem existimassent illam esse efficientiam, alia sane obvia, facillima, clariora et multo plus accommodata exhibuissent exempla: ergo. *Minor* patet: prudens enim quivis, ut rem obscuram explicet, aptiores arripit similitudines. *Major* autem est quam notissima. Sicut aliqua exempla. Cyrill. Alex. (1): «Quemadmodum aqua, si admovetur igni vehementi, vim ejus concipit; ita Spiritus efficacitate sensibilis aqua ad divinam quandam et ineffabilem vim transformatur, omnesque demum in quibus fuerit sanctificat.» Ambrosius (supra, Cap. I. Th. II): «Non sunt vacuae aquae... in hunc fontem vis divina descendit... Si superveniens Spiritus Sanctus in Virginem, conceptionem operatus est, et generationis munus implevit; non utique dubitandum est, quod superveniens in fontem... veritatem regenerationis operetur.» Theophilus Alex. (epist. 98 Hieronymi n. 13) ait: «Ad aliam ejus impietatem veniamus... Dicit Spiritum Sanctum non operari ea quae inanima sunt, nec ad irrationabilia pervenire. Quod asserens non recogitat, aquas in Baptismate mysticas adventu Spiritus Sancti consecrari: Panemque Dominicum... et sacrum calicem, quae utique inanima sunt, per invocationem Sancti Spiritus sanctificari.» Et ipse Hieronymus (2): «Neque enim aqua lavat animam, sed prius ipsa lavatur a Spiritu, ut alios lavare spiritualiter possit. Spiritus, inquit Moyses, ferebatur super aquas. Ex quo apparet Baptisma non esse sine Spiritu Sancto.» Cyrillus Hieros. (3): «Eodem momento (Baptismi) et mortui et nati estis; illa

»que unda salutaris et sepulchrum vobis, et mater effecta est.» Et iterum de Confirmatione (1): «Vide ne nudum et vile suscipereis unguentum hoc esse. Nam sicut panis Eucharistiae, post invocationem Sancti Spiritus non est communis panis, sed Corpus Christi; ita et sanctum istud unguentum non amplius nudum, neque commune unguentum est post invocationem; sed Christi donarium et Spiritus Sancti, praesentia divinitatis ejus efficiens factum.» S. Leo (2): «Dedit aquae quod dedit Matri. Virtus... Altissimi quae fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem fecit ut regeneraret unda credentes.» Tertullianus (3): «Primis aquis praeceptum est animas praeferre. Primus liquor quod viveret edit, ne mirum sit in Baptismo, si aquae animare noverunt... Subiecta quaeque materia ejus, quae desuper imminet, qualitatem rapiat necesse est, maxime corporalis spiritualem, et penetrare et insidare facilem per substantiae suae facilitatem. Hac de Sancto sanctificata natura aquarum, et ipsa sanctificare concepit... Supervenit enim Spiritus de caelis et aquis superest, sanctificans eas de semetipso, et ita sanctificatae vim sanctificandi combibunt... Medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, et spiritus in aquis corporaliter diluitur, et caro in eisdem spiritualiter mundatur.» Denique Gregorii Nys. (4) testimonium egregie rem hanc confirmans afferimus: «Atque haec omnia, cum materiae sint inanimatae atque sensus expertes, postquam vim Dei accepissent, magnis miraculis media intercesserunt. Ac simili consequentia rationum, etiam aqua, cum nihil aliud sit quam aqua, superna gratia benedicente ei, in eam, quae mente percipitur, hominem renovat regenerationem. Quod si quis mihi rursus dubitando et ambigendo negotium exhibeat, continenter interrogans et sciscitans, qua ratione aqua, ea, quae per illam peragitur, initiatione regeneret; dicam optimo jure ad eum: ostende mihi modum natiuitatis, quae fit secundum carnem; et ego tibi vim regenerationis, quae secundum animam fit, exponam. Dices fortasse, quasi quamdam rationem reddens; semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra a nobis; quod aqua quae benedicitur, purgat et illuminat hominem. Quod si mihi rursus contra subjicias; quomodo? Clamabo contra te vehementius; quomodo humida ac informis natura homo fit? Atque de omni creatura ita oratio progrediens, in unaquaque re exercetur, qui coelum? qui terra? qui mare? qui res singulares? Ubique enim ratio humana ad inventionem perplexa haesitans ad hanc syllabam confugit, sicuti ad sellam, qui

(1) *Catech.* XXI. n. 3. — (2) *Sermo* 6. de *Nativ. Dni.* — (3) *De Baptismo*, cap. 3 et 4. — (4) *In Baptismum Christi.*

(1) In Jo. I. 2. c. 3, v. 5. (147 Migne). — (2) *Dial. adv. Luciferi.* n. 6. — (3) *Catech.* XX, n. 4.

»ingredi et ambulare non possunt. Et ut rem paucis absolvam, ubique divina vis et efficacitas incomprehensibilis est, nullaque vel ratione, vel arte explorari potest, creans quidem atque producens facile quaecumque vult, subtilem vero cognitionem efficientiae nos celans... Spiritus, qui non apparet, qui fide vocatur, qui ineffabiliter accedit... corpus quod baptizatur, et aquam quae baptizat, benedicit. Quare non contemnas divinum lavacrum, neque id tamquam commune propter usum aquae parvi facias et levi momento ducas. Nam id quod operatur magnum est, et ab illo mirabiles existunt effectus.»

69. 3.^m Argumentum pro hac sententia exurgit ex eo, quod SS. Patres rem magni mysterii, plane divinam, admirandam, cum summis Dei miraculis comparabilem judicaverint Sacramentorum efficaciam. Atqui si pure moralis haec foret, nihil mysterii, admirabile nihil, vel parum, praesferret efficientia sacramentalis: opera enim ministrorum et facta, a Domino uti propria aliquando haberi, et consequenter firmitatem eis et honorem, qui operibus Domini debetur tribuendum nemo ignorat, nullumque id postulat miraculum, nemo stupore ac admiratione dignum reputabit. Sicut enim inter miracula non accensetur quod Christus ministros habuerit, ita neque est admiratione dignum, vel loco portenti habendum, quod aliquae ministrorum actiones Christo tribuantur et propter Christum a Deo honorentur. Verum in re perspicua non immorandum: defensores enim efficientiae moralis libenter fatentur, planam esse et intelligibilem ejusmodi efficaciam; physicam autem obscuram esse, neque posse sine miraculis intelligi: imo, inde colligunt, non esse hanc admittendam. Probanda ergo *major*, et inde elucebit, num eodem modo SS. Patres fuerint philosophati.

Maj. Prob. Gregorii Nys., postremo loco, in argumento 2.º, laudatam sententiam recogites, ac videbis luculenter ostendere quod nunc probari intenditur. Testimonium accedat Tertulliani (1): «Quid ergo? Nonne mirandum et lavaero dilui mortem? Atqui eo magis credendum, si quia mirandum est, id scire non creditur; qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur, sed quia credimus: caeterum incredulitas miratur, non credit... Nam si Deus et sapiens et potens, quod etiam praeterentes eum non negant, merito in adversariis sapientiae et potentiae, id est, in stultitia et impossibilitate materiae operationis suae instituit: quoniam virtus omnis ex his causam accipit, a quibus provocatur.» S. Cy-

(1) *De Bapt. c. 2.*

prianns (1): «Consecrationibus visibilibus invisibiliter manum totius bonitatis Auctor apponit, et plenitudinem gratiae unctionis divinae pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, et rem Sacramenti consummat et perficit... Proprie sibi omnipotentia Dei retinet hunc effectum... In cruce Domini gloriamur, sine quo signo nihil est sanctum, neque aliqua consecratio meretur effectum.» Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas et profundum, et longo lateque plenitudo diffunditur gratiarum.» Augustinus rem plane mirabilem esse virtutem Sacramentorum docet (2): «Unde tanta virtus aquae, ut corpus tangat et cor abluat?» Et alibi (3): «Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum.» Recollenda quae ex S. Ambrosio supra accepimus (Thes. II), «Crede Divinitatis illic adesse praesentiam... Aqua fit dulcis ad gratiam... Aqua non mundat sine Spiritu...» Sed perspicua quoque sunt, et ad rem sequentia (4): «Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum... Nam et impossibile videbatur, ut peccatum ablueret aqua; Nahaman Syrus lepram suam mundari per aquam non posse credidit. Sed quod impossibile erat, fecit Deus esse possibile, qui tantum nobis donavit gratiam.» Etiam S. Cyrillus Alex., (ubi supra docuit, quam mira sit Sacramentalis virtus: «Spiritus efficacitate, sensibilis aqua ad divinam quandam et ineffabilem vim transformatur, omnesque demum in quibus fuerit sanctificat.» Denique, aliis praetermissis Patrum testimoniis, audiendus Chrysostomus (5): in illa verba: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua...* ait: «Quod si quis interroget: quomodo ex aqua? Interrogabo et ego illum: quomodo ex terra? Quomodo lutum in varias partes distributum est?... Unde ossa, nervi, arteriae, venae?... Quomodo terra, accepto semine, germinat?... Unde ergo liquet haec ex terra esse, cum terra contrariam exhibeat operationem, ut dixi? Id ratiocinio assequi nequeo; sola fide accipio. Si ergo illa quae quotidie fiunt et tanguntur, fide opus habent: multo magis illa admodum arcana et spiritalia. Quemadmodum enim terra inanimata, immota, Deo sic volente, virtutem accipit, ut tam mirabilia ex illa prodirent; ita, ex Spiritu et aqua simul, haec mirabilia et rationem superantia omnia facile parantur.»

Haec satis, ut quam solida sint hujusce sententiae momenta, eluceat. Videant AA. illi, qui alteram praefendam putant sententiam, quod quadam claritate ad qualecumque Sacramentorum

(1) *De Baptismo Christi*.—(2) Trac. 80, in Jo. n. 3.—(3) *Contra. Faust.* l. 19, c. 11.—(4) *De Poenit.* l. 2, c. 2.—(5) In Jo. hom. XXV, (a. XXIV).

efficientiam intelligendam donata sit, utrum etiam SS. Patrum menti sit magis consentanea.

§ IV

Respondetur rationibus in contrarium

70. Rationibus, quae moralem esse tantum Sacramentorum sufficientiam suadere videntur, non eodem modo respondent AA.; unde quid possit probabilius reponi indicabimus.

Ad arg.^m 1.^m Verum est Patres nonnumquam ita Deo tribuere effectum Sacramentorum, ut rebus ipsis sensibilibus denegent, vel potius, negare videantur: sed prae oculis habere oportet, quod haeretici haece Patrum abutuntur testimoniis ad errorem suum tuendum, scilicet: esse Sacramenta signa vacua, nihilque efficere. Dicendum ergo, uti supra explicatum fuit, res quidem nihil efficere *naturaliter* ac *principaliter*: instrumentaliter autem vere efficere etiam physice: cum autem ejusmodi instrumentalis actio nihil possit nisi a principali elevetur, ideo causae agenti principali effectus est referendus, quemadmodum sculptura tribuitur sculptori.

Ad 2.^m Conceditur remissionem poenarum esse effectum moralem Sacramentorum; ipsum namque poenae debitum non est quid physicum, sed morale. Si ergo ipse Christus nonnisi morali modo hanc remissionem efficere valet, perspicuum est instrumenta ipsius Christi moraliter quoque illam perficere tantum posse. Ad gratias actuales Sacramenta nonnisi jus tribuunt, quatenus pro circumstantiarum opportunitate a Deo concedendae sunt, juxta supernaturalem Providentiam; pro natura ergo talium gratiarum, moralis etiam esse debet efficacia Sacramentorum, quatenus eorum intuitu sunt a Deo dandae: non est proinde efficientia physica ad effectum istum requirenda.

Ad 3.^m Baptismi vel aliorum Sacramentorum, cum reviviscunt, effectus, nonnisi moraliter ab iis procedere concedi potest verum neganda est *consequentia*, scilicet, nonnisi moraliter eadem causare etiam cum actu administrantur. Nulla enim est paritas, ut possit ab uno ad alium casum feri argumentum. Sicut diversa effectus natura diversam postulat causalitatem, ut ad 2.^m dictum est; ita diversum esse causae nequit eundem habere causandi modum. Transacto Sacramento, transit quoque ejus esse physicum, et solum existit moraliter in divina acceptatione; cum ergo Deus misericorditer providit, ut etiam nonnisi moraliter existens Sacramentum posset suum habere effectum, seu reviviscere; consequenter

etiam statuit ut in ea reviviscantia, moralem quoque efficientiam haberet ejusdem Sacramenti naturae accommodatam.

Ad 4.^m Dicendum, quod etiam in rebus naturalibus saepe effectus a suis causis pendent in fieri tantum, non vero ut conserventur. Ad producendum et ad conservandum eadem requiritur actio, id est, ejusdem virtutis, non ejusdem causae: potest enim causa ejusdem vel potioris virtutis efficientiam alterius supplere.

71. Ad 5.^m Cum dicitur, *passionem* Christi potissimum esse nostrae sanctificationis instrumentum, non est *passio* in abstracto cogitanda, id est; ut ratione a Christo distinguitur: sed in concreto, scilicet: quia Christus patiens in carne, seu in sua humanitate, est praecipuum et excellentissimum Dei instrumentum ad nos sanctificandos. Jam vero Christus pro nobis passus non est tantum causa meritoria, seu moralis, nostrae sanctificationis, sed praeterea est instrumentalis causa physice efficiens. Qua de causa D. Thomas duplicem distinguit operationem in Sacramentis profluentem a Christi passione: «Interiori *effectum Sacramentorum* operatur Christus, et secundum quod est Deus, et secundum quod est homo; aliter tamen et aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in Sacramentis per auctoritatem; secundum autem quod est homo, operatur ad interiores *effectus Sacramentorum* meritorie et *efficienter*, sed instrumentaliter. Dicitur enim (q. 48 et 49) quod »passio Christi, quae competit ei secundum naturam humanam, »causa est nostrae justificationis et meritorie et *effective*, non quidem per modum principalis agentis, sive per auctoritatem, sed per »modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum »divinitatis ejus. Sed tamen quia est instrumentum conjunctum »divinitati, in persona habet quandam principalitatem... quae quidem consistit in quatuor: primo quidem in hoc, quod meritum et »*virtus* passionis ejus operatur in Sacramentis (1).» «Principalis »autem causa efficiens gratiae est ipse Deus, ad quem comparatur »humanitas Christi sicut instrumentum conjunctum; Sacramentum »autem sicut instrumentum separatum. Et ideo oportet quod virtus »salutifera a divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa Sacramenta derivetur (2).» Apertum est, virtutem hanc usque ad Sacramenta a principali causa efficienti, quae est ipse Deus, derivatam, non virtutem esse meritoriam, (cum Deus non sit capax merendi), sed physicam.

Ex his, si bene perpendantur, concludes, quam incondite velint AA. aliqui concludere, efficiam Sacramentorum esse tantum

(1) l. p. q. 64, a. 3.—(2) Q. 63, a. 3.

moralem, quia sunt passionis Christi, seu Christi passi, instrumenta; contrarium potius deducendum, cum virtus Sacramentorum derivetur a Christo non solum ut a causa meritoria, sed etiam ut causa *efficienti* instrumentali ipsius Dei.

Ad 6.^m Possumus permittere, quod ad nostram sanctificationem sufficeret moralis causalitas, imo et quod satis esset efficientia occasionalis; quam unice antiqui aliqui theologi Sacramentis concessere, ut supra (Th. II, Scholia) vidimus. Verum ex dictis patet, non respexisse Deum tantummodo *quid sufficeret* ad nostram justificationem, sed etiam quid ad dignitatem Sacramentorum Christi pertineret; voluit, scilicet, ut *Novae Legis Sacramenta* essent Christi instrumenta, et haberent exinde virtutem ab ejusdem merito et efficientia derivatam. Quo posito, non sunt pertimescenda miracula quae in actionibus elucet Sacramentorum, sed laudanda potius et extollenda, exemplo SS. Patrum, ut supra probatum est: sunt enim peculiari modo opera Dei, qui *facit magna et incomprehensibilia, et mirabilia, quorum non est numerus* (1). Stultum, ac saepe saepius impium, ad miracula timorem rationalistae evulgarunt et plurimorum cordibus instillarunt, ita ut etiam nonnulli catholici meritum suum ac officium esse putent ventilare miracula et ad captum hominum omnia Dei opera deducere. At, experientia teste, non inde facilius errantes ad Deum redeunt, sed potius ejus audiendo mira opera, ut edocebat Angelus Tobiae patri et filio (2); *Vos autem benedicite Deum, et narrate omnia mirabilia ejus*. Nam ita Deus misericors providit (3); *Posuit oculum suum super corda* (hominum), *ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, et gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrant operum ejus*. Quapropter rationalistae qui miracula execrantur, et catholici qui veluti gravissimum onus pertimescunt, *ipsi fuerunt rebelles Iuminis, nescierunt vias ejus* (4).

Ad 7.^m Ad Vazquezii rationem responderi potest, 1.º negando suppositum. Nam qui physicam defendunt efficientiam, non eam *solum* tenentur, sed moralem etiam, ut ex doctrina D. Thomae, in Resp. ad 5.^m argumentum tradita, apertum est.

2.º Verum est compleri aliquando Sacramentum *indivisibili quodam soni vel motus extremo*; quod autem sit hoc *ridiculum*, quod sonus vel motus indivisibilis, aut potius, res mobilis, physice operetur, sive miraculose, sub manu Dei, sive naturaliter sub viribus naturae; id profecto non intelligo. Si opus foret causarum efficientiam phantasia apprehendere, esto rem hanc esse ridiculam vel po-

(1) Job IX, 10. — (2) Tob. XII, 20. — (3) Eccl. XVII, 7, 8. — (4) Job XXIV, 13.

tius impossibilem; phantasia enim figuram et idolum rei indivisibilis fabricare nescit.

Ut autem indirecte etiam, *et ad hominem*, respondeamus, quaerimus: si physica Sacramentorum efficientia, non ab *indivisibili extremo* soni vel motus, sed a magno tonitruo, vel universali terrae motu perfici haberet; numquid tunc aliqua major eluceret ad causandum aptitudo vel proportio? Hoc quidem vel supponere ridiculum quidem videri poterit. Aliter sane Dei virtutem commendabat Augustinus (1); «Non enim mole sed virtute, magnus est Deus; qui providentia sua meliorem sensum forniculis et apiculis dedit quam asinis et camelis; qui ex grano minutissimo seminis tantam ficulneae arboris magnitudinem creat, cum ex multo majoribus seminibus longe minora multa renascantur; qui pupillam tam parvam ditavit acie, quae per oculos emicant, in ictu temporis coelum proprie dimidium lustratur...» «Ipsa vis seminum, quos numeros habet, et quam vivaces, quam efficates, quam latent potentes, quam in parvo magna molientes, quis adeat animo, quis promat eloquio?»

72. Ad 8.^m Hujusmodi argumentum difficultatem objicit actionis physicae, facilitatem praetendit virtutis moralis, ac sub zeli specie pro doctrina fidei ad faciliora amplectenda hortatur; unde, ut videtur, ad eor potius quam ad intellectum emolliendum jactatur hoc telum.

Dicendum ergo, facilitatem vel difficultatem in exponendis fidei dogmatibus oriri posse, aut ab intrinseco aut ab extrinseco; id est ab ipso dogmate, vel ab expositione ejusdem. Hoc posito, nullus dubitabit, debere theologum aeque amplecti zelo sive difficultatem, sive facilitatem, si ab intrinseca natura dogmatis procedant; vel, e contra, utramque praecavere, si ad solam spectent expositionem, quae rei veritas, sive facilis sit, sive difficilis, dissimulatur. Ad intellectum proinde revocanda est quaestio; et si causalitas physica Sacramentorum verior existat, defendenda est, quamvis, fortasse difficilior sit ac mirabilior; si autem probabilior sit efficientia moralis, haec tenenda, etiamsi planior fuerit et vulgaris. Quo aequissimo criterio ductus Suarezus ait (2); «Haec sententia (de physica causalitate) est jam communis in schola D. Thomae, et mihi videtur valde consentanea dignitati Sacramentorum, et locationibus Scripturae, Conciliorum et Sanctorum et facillime defendi posse, et ideo non esse ab ea discendum.»

73. Ex datis responcionibus facile alias nonnullas solves objectiones. Puta, cum Matrimonium inter absentes per procuratorem

(1) Ep. 137 (a. 3), n. 8, 9. — (2) Disp. IX, Sec. II.

contrahitur, quomodo actio physica mutua inter sponsoſ intercedere possit, absque novo miraculo non elucet. Aliis praetermissis solutionibus, ex dictis in Resp. ad 3.^m poteris comparare ministratio- nem hujus matrimonii cum reviscentia Baptismi, uti Sanchez (1) et alii AA. explicant. Nam diximus in Resp. ad 5.^m, Sacramenta esse instrumenta tum physica, tum moralia Christi: quoties ergo vel propter distantiam temporis, vel propter absentiam locorum, sola moralis expediret efficientia, hanc solam tum intercedere rei naturae congruum existimandum. Sic, etiamsi in Nova Lege Christus operetur nostram sanctificationem, tum *meritorie* tum *efficienter*, ut supra (ad 5.^m) ex D. Thoma notatum est; tamen ante Incarnationem non nisi meritorie, seu moraliter, Christus operabatur. Sicut autem Christi Humanitas est Divinitatis instrumentum conjunctum, ita Sacramenta sunt ipsius Christi instrumentum separatum: proinde modum operandi assequuntur, physice quidem generantim, aliquando vero moraliter tantum, si id magis rerum adjunctis expedit.

Quod autem non consentiant defensores physicae causalitatis in explanandis difficultatibus, cum id et in aliis accidat tum fidei, tum philosophiae naturalis verissimis sententiis, nihil officit probabilitati illius. Verum, numquid alterius opinionis patroni concordēs sunt in exponenda morali efficientia? Minime quidem. Vide apud Suarezium (ibid.) diversos illorum opiniandi modos, quorum aliqui sat aperte doctrinae catholicae refragantur.

§ V

De natura causalitatis physicae Sacramentorum

74. Quo pacto autem ejusmodi physica Sacramentorum actio perficiatur, cum non una sit Scholasticorum mens tum circa naturam actionis generatim sumptae, tum circa causae naturalis influxum in effectus supernaturales, consequenter actiones physicas Sacramentorum aliter et aliter exponere coguntur. Ne autem in hac re, plus quam temporis angustiae ferunt, immoremur, recolatur quae supra (Disq. de Deo (2)) de productione actus supernaturalis et de natura actionis) tradita fuere.

Ex his enim intelligi poterit, non esse necessum infundi rebus materialibus vel verbis Sacramentorum qualitatem aliquam supernaturalem, neque motum seu actionem ullam spiritualem, quibus gratiam aliosque sacramentales effectus attingant; quod quidem et notat

(1) L. II, de Matrimonio, D. XI.—(2) Disq. IV, n. 108; Disq. VI, n. 202, etc.

Bellarminus (1); sed sufficit, ut illi effectus fluant a Deo, ut causa principali, actio autem vi cujus ab illo procedunt, respectum quoque transcendentalem habeat ad Sacramenta, quae a concursu Dei et Christi complentur. «Ad ultimum, ait Bellarm., rem illis difficilem videri, quia imaginantur spiritualem qualitatem in re corporali debere constitui; sed qui sentiunt, non esse necessariam ejusmodi qualitatem, nullas in hac re patiuntur angustias.» Et pariter Suarez, (2): «Explicuimus, quoniam sit illa virtus »per quam possunt instrumenta concurrere, quando elewantur. »Diximus enim, non esse rem aliquam superadditam, sed esse »ipsamet entitatem rei, quae hoc ipso quod creata est et subordi- »nata primo agenti, est in potentia obedienciali activa, ut efficiat »quidquid non implicat contradictionem respectu illius. Hae enim »ratio potentiae obediencialis communis est Sacramentis, quorum »elevatio divina solum in hoc consistit, quod Deus altiori modo »concurrit dando auxilium sufficiens, ut res operetur secundum »hanc potentiam.»

CAPUT II.

De principio Sacramentorum intrinseco.

Rei cognita existentia, inquirendum superest, quae sit ejus essentia: inanis sane, et stultus videtur labor, quid et quale sit quippiam inquirere, dum utrum sit ignoras. Unde existentia praestituta Sacramentorum Ecclesiae, nec non primariis eorum effectibus perpensis, via planior erit ad eorum causas inquirendas. In hoc capite de causa intrinseca, seu essentia, agetur.

ARTICULUS I.

De materia et forma Sacramentorum.

THESIS VIII.

Novae Legis Sacramenta constituuntur rebus et verbis, veluti materia et forma, tamquam partibus essentialibus.

(1) De effect Sacrament, l. II, c. XII.—(2) Disp. IX, Sec. I, Tertia vero difficultas.